

УДК 811.111.'42

ЛІНІЙНА ПОЛІТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ АНГЛОМОВНОГО ДІЛОВОГО ДИСКУРСУ

В.І. Юшкевич (Житомир)

Дослідження присвячене змістовому аспекту англomовного ділового дискурсу, зокрема лінійній організації реалізованих в ньому макро- й мікротем та наявних між ними відносин. Лінійну організацію змісту англomовного ділового дискурсу розглядаємо як сукупність моделей, зокрема ця розвідка містить аналіз політематичної моделі – такого змістового зразка, що демонструє наявність різних мікро- та / або макротем у межах одного обміну. Виявлені типи політематичних моделей на основі реалізації різних мікро- чи макро- й мікротем. Також досліджені типи відносин між елементами моделі. Усі отримані результати доповнені кількісним аналізом.

Ключові слова: англomовний діловий дискурс, відносини, комунікативний хід, лінійна модель, макротема, мікротема, мовленнєвий обмін, політематична модель.

Юшкевич В.І. Линейная политематическая модель англоязычного делового дискурса. Исследование посвящено содержательному аспекту англоязычного делового дискурса, в частности линейной организации реализованных в нем макро- и микротем и имеющихся между ними отношений. Линейную организацию содержания англоязычного делового дискурса рассматриваем как совокупность моделей, в частности это исследование содержит анализ политематической модели – такого содержательного образца, который демонстрирует наличие различных микро- и / или макротем в пределах одного обмена. Выявлены типы политематических моделей на основе реализации различных микро- или макро- и микротем. Также исследованы типы отношений между элементами модели. Все полученные результаты дополнены количественным анализом.

Ключевые слова: англоязычный деловой дискурс, отношения, коммуникативный ход, линейная модель, макротема, микротема, речевой обмен, политематическая модель.

Yushkevych V.I. Linear Polythematic Model in The English Business Discourse. The research is devoted to the content potential of the English business discourse, in particular to the linear organization of the themes and topics realized in it and relations existing between them. The linear organization of the content in the English business discourse is considered as a set of models, in particular this research includes content analysis of the polythematic model – a content model that demonstrates the realization of various topics and / or themes within the same exchange. The types of polythematic models based on the realization of various topics or themes and topics are identified. Also, the types of relations between the elements of the model are examined. All the results are supplemented with the quantitative analysis.

Key words: English business discourse, relations, move, linear model, theme, topic, exchange, polythematic model.

Аналіз різних характеристик і аспектів англomовного ділового дискурсу [1; 2; 3; 4; 8 та інші] належить до актуальних напрямів мовознавчого аналізу.

У фокусі нашого дослідження перебуває змістовий аспект цього дискурсу, який аналізується з опорою на поняття тематичної моделі. Попередні розвідки були присвячені опису ієрархічних моделей

англomовного ділового дискурсу [5; 6], а саме опису мікротем, належних до двох виявлених макротем – *ФІНАНСИ* та *ПІДПРИЄМНИЦТВО*. Також було досліджено лінійні моделі змістової організації, зокрема виявлено наявність монотематичної моделі, у межах якої перебувають обміни, де реалізується одна мікротема, та політематичної моделі, до якої належать обміни, де реалізується

ся більше однієї мікротеми; й схарактеризовано монотематичну модель [7].

Метою цієї статті є аналіз лінійної політематичної моделі англомовного ділового дискурсу.

Лінійна політематична модель англомовного ділового дискурсу, за даними нашого аналізу, охоплює два типи.

В основі **політематичної моделі першого типу** лежить мовленнєвий обмін, який складається з двох (або трьох) комунікативних ходів, в межах якого розвивається **одна макротема** і декілька різних підпорядкованих їй мікротем;

Приміром у прикладі (1) розвивається макротема **ФІНАНСИ**, мікротеми “збитковість” і “прибутковість”. Комуніканти спочатку обговорюють збитковість, а саме розмір збитків, а потім прибутковість:

(1) *John Mack: The fallout from Lehman is killing us. The short-sellers are all over us. We're down 10% already.*

Henry Paulson: How are your earnings?

John Mack: Strong. We're gonna announce Friday (Too Big to Fail).

У прикладі (2) розвивається макротема **ФІНАНСИ**, мікротеми “збитковість” і “проведення санації”. Предметом обговорення у цьому фрагменті спочатку стає збитковість, а саме банкрутство компанії, а потім проведення санації, шляхи повернення прибутковості компанії:

(2) – *You got losses of \$20 to \$30 million, dividends cut to zero, and you're being squeezed to death by the majors. Present management may not be the worst scum, but they're the guys that put you on this course. <...> if they throw Bluestar to Chapter 11, which I think they will, then they'll use bankruptcy laws to break your unions, your contracts, and throw you guys off the property.*

– *What's to prevent you from doing the same damn thing? Because I got a way around all of this, a way we can make money and make the airline profitable (Wall Street).*

У наступному фрагменті розвивається макротема **ПІДПРИЄМНИЦТВО**, мікротеми “властивості товару/послуги” і “виробництво то-

варів”. Комуніканти обговорюють спочатку властивості товару, а потім можливості його виробництва:

(3) – *It has economy, simplicity, low production cost, potential for mass appeal.*

– *I'll recommend to the board that we proceed immediately and that the dingus be mass-produced with all deliberate speed (The Hudsucker Proxy).*

У прикладі (4) розвивається макротема **ПІДПРИЄМНИЦТВО**, мікротеми “ділові відносини” і “властивості товару/послуги”. Предметом розмови є спочатку ділові відносини, а саме шахрайство в цих відносинах, а потім властивості товару/послуги, а саме якість транспортної послуги:

(4) *Ellis Wyatt: I came here today because I was hoping someone in this business still had a brain.*

If you and your brother try to undermine me or go to the government like you did to destroy my best friend, Dan Conway... Now that I'm forced to use your rail road all I want from you is dependable transportation.

Dagny Taggart: You will get the transportation you need, Mr. Wyatt (Atlas Shrugged).

В основі **політематичної моделі другого типу** лежить мовленнєвий обмін, який складається з двох (або трьох) комунікативних ходів, в межах якого розвиваються **обидві макротем** (**ФІНАНСИ** і **ПІДПРИЄМНИЦТВО**) з варіюванням мікротем, підпорядкованих цим макротемам;

Приміром у прикладі (5) розвиваються макротема **ФІНАНСИ**, мікротема “збитковість”, і макротема **ПІДПРИЄМНИЦТВО**, мікротема “ділові угоди”. Предметом розмови спочатку стає збитковість, а саме банкрутство банку, а потім ділові угоди, зокрема необхідність укладання ділової угоди:

(5) – *There is a very real possibility that Lehman goes under.*

– *There is a deal to be made here. I'm gonna make the deal (Too Big to Fail).*

У наступному фрагменті розвиваються макротема **ФІНАНСИ**, мікротема “збитковість”, і мак-

ротема ПІДПРИЄМНИЦТВО, мікротеми “започаткування бізнесу” і “ведення бізнесу”. Комуніканти обговорюють спочатку збитковість, а саме причини збитковості компанії, потім започаткування власного бізнесу і збереження сімейного бізнесу:

(6) *Eddie: Taggart Transcontinental stocks have plummeted because the State Science Institute has denounced Rearden Metal. Your family's railroad is in real trouble.*

Dagny Taggart: Eddie. I think it's time to stand on our own. In order to save my family's business I'm gonna have to abandon it (Atlas Shrugged).

У прикладі (7) розвиваються макротема ФІНАНСИ, мікротеми “операції з рахунками” і “переказ коштів”, та макротема ПІДПРИЄМНИЦТВО, мікротема “накопичення і збільшення матеріальних ресурсів”. Спочатку комуніканти говорять про операції з рахунками, а саме відкриття рахунку, потім про переказ коштів і завершують розмову, говорячи про накопичення і збільшення матеріальних ресурсів:

(7) – *On settlement day, open an account for Mr. Gekko under the name Geneva, Roth Holding Corp. Transfer it to this account in the Cayman Islands.*

– *You're going to make a lot of money, pal (Wall Street).*

За результатами кількісного аналізу лінійна політематична модель зафіксована у 21,5 % від усіх проаналізованих мовленнєвих обмінів. У межах цієї моделі (100 %) реалізуються мовленнєві обміни, в яких розвивається **одна макротема** і декілька мікротем, підпорядкованих цій макротемі (73 %) і обміни, в яких розвиваються **обидві макротеми**, в яких варіюють мікротеми, підпорядковані різним макротемам (27 %).

З можливих різновидів змістових відносин у діалозі, до яких відносять **генералізацію, модифікацію, підтримування, переривання, конкретизацію, перемикання і завершення** [9; 12; 13; 14; 15 та інші] у межах політематичної моделі ми зафіксували відносини **переривання**, тобто тимчасовий відхід від введеної (головної) теми з наступ-

ним поверненням до неї у межах мовленнєвого обміну, в такому мовленнєвому обміні можуть бути відкриті одночасно декілька тем, які чергуються між собою (“interlaced episode” [11, с. 189]), і відносини **перемикання**, тобто кардинальну зміну теми, тобто введена тема не отримує продовження у межах мовленнєвого обміну [9; 10; 11; 13; 14 та інші].

Наведемо приклади відносин **переривання**. Приміром, у прикладі (8), макротема ФІНАНСИ, мікротеми “страхування” та “інвестування”: в ініціальному комунікативному ході комуніканти говорять про страхування, а саме про страхування банками збитків, потім, у цьому ж комунікативному ході, відбувається **переривання** теми, де комуніканти говорять про обсяги інвестування. У другому комунікативному ході підтримується попередня тема: інший комуніканти говорять про те, що один із банків не застрахував свої збитки:

(8) – *The bankers knew securities based on shitbag mortgages were risky. So, to control their downside, the banks started buying a kind of insurance. If mortgages default, insurance company pays default swap. So, they can invest more.*

– *And when a lot of companies insured this stuff, one was dumb enough to take on an almost unbelievable amount of risk (Too Big to Fail).*

У прикладі (9), макротема ПІДПРИЄМНИЦТВО, мікротеми “отримання прибутку” і “ділові відносини”: в ініціальному комунікативному ході комуніканти говорять про прибутковість, а саме про прибуткові об'єкти, потім, у цьому ж комунікативному ході, відбувається **переривання** теми: комуніканти говорять про встановлення ділових відносин; у другому комунікативному ході підтримується попередня тема, зокрема комуніканти стверджують, що встановлення таких відносин є ризикованим, і у післямові спочатку підтримується тема ділових відносин, а потім головна тема цього обміну (прибутковість), комуніканти наголошують на прибутковості об'єкту:

(9) – *Hydra Offshore. A huge deep-sea exploration play off the coast of Equatorial Guinea. That's*

an oil field that's barely been touched. My suggestion is that we get aggressive. Agreed?

– I don't agree. I just don't think it's a risk our desk should be taking right now, that's all. I'd wait.

– Wait? Wait for what? Anyway. Hydra Offshore. It's priced right for us to make three to five times on our money (Wall Street: Money Never Sleeps).

У фрагменті (10), де розвиваються макротема *ФІНАНСИ*, мікротема “*кредитування*”, і макротема *ПІДПРИЄМНИЦТВО*, мікротема “*ведення бізнесу*” в ініціальному комунікативному ході комунікант говорить про надання кредиту, потім, у цьому ж комунікативному ході відбувається *переривання* теми, бо комунікант говорить про ведення бізнесу, а саме купівлю значної частини компанії, у респонсивному комунікативному ході відбувається підтримування головної теми (кредитування), де інший комунікант стверджує, що є причини за яких кредитування не може бути здійснене:

(10) – *The Fed can lend to nonbankers under unusual and exigent circumstances. We're thinking of taking over 80 % of the company.*
– A.I.G. has collateral. They have assets, Lehman didn't. We couldn't lend into a whole (Too Big to Fail).

Перемикання теми у межах мовленнєвого обміну, за даними нашого аналізу, може бути двох типів:

(1) різке/некогерентне, коли в межах мовленнєвого обміну одна мікро- або макротема не підтримується, без будь-якого зв'язку здійснює перехід до іншої;

Приміром у фрагменті (11), макротема *ФІНАНСИ*, мікротеми “*фінансування суб'єктів господарювання*” та “*операції з рахунками*”, в ініціальному комунікативному ході комунікант говорить про фінансування суб'єктів господарювання, а саме про ліміт фінансування, у наступному комунікативному ході відбувається різке *перемикання* теми, бо комунікант цікавиться рахунком клієнта (а у післямові підтримується попередня тема, де комунікант говорить про рахунок клієнта):

(11) – *It's from SIMEX. They're just banging on*

about our intra-day funding limits.

– Well, what is sub-account 88888 anyway?

– It's a customer account. We have umpteen trading accounts (Rogue The Trader).

У фрагменті (12), макротема *ПІДПРИЄМНИЦТВО*, мікротеми “*започаткування бізнесу*” і “*отримання прибутку*”, в ініціальному комунікативному ході комунікант запитує про заочаткування бізнесу, у наступному комунікативному ході спочатку відбувається підтримування теми, комунікант говорить про те, що такий вид бізнесу достатньо розвинутий у країні, а потім відбувається різке *перемикання* теми, бо комунікант говорить про отримання прибутку, що є дуже низьким:

(12) – *You opening a gun shop?*

– Already more of those in America than McDonald's. Even with all the gangsters around here, the margins are too low (Lord of War).

У прикладі (13), де розвиваються макротема *ФІНАНСИ*, мікротема “*інвестування*”, і макротема *ПІДПРИЄМНИЦТВО*, мікротема “*ділові відносини*”, в ініціальному комунікативному ході комунікант говорить про інвестування, у цьому ж комунікативному ході тема різко *перемикається*, бо комунікант далі говорить про ділові відносини з компанією (у респонсивному комунікативному ході підтримується нова тема, бо комунікант припускає, що міг мати ділові відносини з цією компанією):

(13) – *I'm pretty sure James has invested in an offshore fund in the Caymans. Your time, you ever do anything with some company called Locust Fund?*

– Locust Fund. I never heard of it, but it's possible. Yeah (Wall Street: Money Never Sleeps).

(2) нерізне/когерентне (“coherent shift” [14], “topic shading” [13], “topic drift” [9], тобто відбувається поступовий перехід від однієї мікро- або макротемі до іншої, наступна тема зв'язана з попередньою;

Приміром у фрагменті (14), макротема *ФІНАНСИ*, мікротеми “*збитковість*” і “*проведення са-нації*”, в ініціальному комунікативному ході кому-

нікант говорить про збитковість, а саме про банкрутство банків, в респонсивному комунікативному ході тема плавно *перемикається*, бо комунікант говорить про необхідність проведення санації, а саме розробки плану дій по збереженню компаній:

(14) *Neel Kashkari: Dow's falling off a cliff 400 points already. Goldman and Morgan Stanley are getting slammed by withdrawals. The Lehman thing's killing them.*

Henry Paulson: I should talk to the President about how we'll contain the damage (Too Big to Fail).

У наступному прикладі макротема ПІДПРИЄМНИЦТВО, мікротеми “ділові відносини” та “накопичення і збільшення матеріальних ресурсів”, в ініціальному комунікативному ході комунікант говорить про ділові відносини, а саме про шахрайство в цих відносинах, потім тема поступово *перемикається*: комунікант говорить про накопичення і збільшення матеріальних ресурсів внаслідок виконання шахрайських дій, а саме про суму заробітку (у респонсивному комунікативному ході відбувається підтримування теми суми заробітку):

(15) – *There's one way you might wanna look into.*

It's worked well for other companies. Screw those LBOs. You know how much money Don made on his? You wouldn't want a \$400 million payday?

– *\$400 million* (Barbarians at The Gate).

У фрагменті (16), де розвиваються макротема ФІНАНСИ, мікротема “операції з рахунками”, і макротема ПІДПРИЄМНИЦТВО, мікротема “кадрова політика”, в ініціальному комунікативному ході комунікант говорить про операції з рахунками, а саме про закриття рахунку, в респонсивному комунікативному ході ця головна тема підтримується, і далі плавно *перемикається*, бо комунікант говорить про корпоративну політику, зокрема стверджує, що таким чином брокер порушив правила компанії:

(16) – *I just closed a huge account for you.*

– *Who told you you could close your own accounts? You violated an S.E.C. regulation (The Boiler Room).*

Кількісний аналіз засвідчив, що у межах політематичної моделі (100 %) існують відносини *перемикання* (76,3 %) і відносини *переривання* (23,7%). Серед мовленнєвих обмінів з відносинами *перемикання* (100 %), за кількісними показниками, переважають обміни, в яких розвивається одна макротема і декілька мікротем, підпорядкованих цій макротемі (68 %), обміни, де розвиваються обидві макротемі, в яких варіюють мікротемі, підпорядковані різним макротемам складають відповідно меншу частину (32 %). У межах реалізації політематичної моделі з відносинами *переривання* (100 %) мовленнєві обміни, в яких реалізується одна макротема з варіюванням мікротем, підпорядкованих цій макротемі становлять 66 %; 34 % складають мовленнєві обміни, в яких розвивається обидві макротемі, тобто де варіюють мікротемі, підпорядковані різним макротемам. Також, за даними кількісного аналізу, найпоширенішим типом *перемикання* теми у межах мовленнєвого обміну є тип із *різким/некогерентним перемиканням*, який складає 61 %, а тип із *нерізким/когерентним перемиканням* становить 39 % відповідно.

Це дозволяє дійти висновку, що в англійському діловому дискурсі лінійні тематичні моделі можуть бути політематичними, в основному такими, що охоплюють декілька мікротем, належних до однієї макротемі; у той же час, приблизно одна чверть з проаналізованих обмінів демонструють поєднання обох властивих досліджуваному дискурсові макротем – ФІНАНСИ та ПІДПРИЄМНИЦТВО. У політематичних обмінах зафіксовані переважно відносини *перемикання* й відносини *переривання*, що мають значно меншу питому вагу, причому *перемикання* є частіше некогерентним ніж когерентним.

Перспективним вважаємо встановлення кореляцій між виділеними типами лінійних моделей (моно- і політематичної) і комунікативними ситуаціями англійського ділового дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буркитбаева Г.Г. Деловой дискурс: Онтология и жанры / Г.Г. Буркитбаева. – Алматы : “Гылым”, 2005. – 232 с.
2. Науменко Л.П. Сучасний англомовний бізнес-дискурс в комунікативно-прагматичному та концептуальному висвітленні : [монографія] / Л.П. Науменко. – К. : Логос, 2008. – 360 с.
3. Чрдицели Т.В. Структура, семантика и прагматика делового диалогического дискурса (на материале современного английского языка) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Чрдицели Татьяна Васильевна. – Харьков, 2004. – 216 с.
4. Ширяева Т.А. Когнитивное моделирование институционального делового дискурса: дисс. ... доктора филол. наук : 10.02.19 / Ширяева Татьяна Александровна. – Краснодар, 2008. – 540 с.
5. Юшкевич В.І. Змістовий потенціал макротемати ФІНАНСИ в англомовному діловому дискурсі / В.І. Юшкевич // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2013. – № 2 (68). – С. 235–238.
6. Юшкевич В.І. Змістовий потенціал макротемати ПІДПРИЄМНИЦТВО в англомовному діловому дискурсі / В.І. Юшкевич // Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2013. – № 4 (70). – С. 309–313.
7. Юшкевич В.І. Лінійна монотематична модель англомовного ділового дискурсу / В.І. Юшкевич // Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів : IV міжнар. наук. конф., 22 березня 2014 р. : тези доп. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – С. 113–115.
8. Bargiela-Chiappini F. Business Discourse / F. Bargiela-Chiappini, C. Nickerson, B. Planken. – Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2010. – 282 p.
9. Hobbs Jerry R. Topic Drift / Jerry R. Hobbs // *Conversational Organization and its Development*. – Norwood, New Jersey : Ablex Publishing Corporation, 1990. – P. 3–22.
10. Jefferson G. Sequential aspects of storytelling in conversation / G. Jefferson // *Studies in the organization of conversational interaction*. – New York : Academic Press, 1978. – P. 219–248.
11. Linell P. Approaching Dialogue: Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives / P. Linell. – Amsterdam : John Benjamins, 1998, – 347 p.
12. Schegloff E. Notes on a Conversational Practice: Formulating Place / E. Schegloff // *Studies in Social Interaction*. – New York : MacMillan, Free Press, Sudnow (Ed.), 1972. – P. 75–119.
13. Schegloff E. Opening up closing / E. Schegloff, H. Sacks // *Semiotica*. – 1973. – Vol. 8, № 7/4. – P. 289–327.
14. Svennevig J. Getting Acquainted in Conversation : a study of initial interactions / J. Svennevig. – Philadelphia : John Benjamins, 1999. – 385 p.
15. Tsui Amy B. M. *English Conversation* / Amy B. M. Tsui. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 298 p.